

ASSIGNATURA ARQUITECTURA MEDIEVAL: IMATGE I FUNCIO
GRAU D'HISTÒRIA DE L'ART

QUE FEM AMB ELS MONESTIRS?

LA DESAPARICIÓ DE LA VIDA MONÀSTICA
UNA CRISI PATRIMONIAL

Ubicació: Sala Tarotdequinze
Dates: Del 27-5 al 6-6

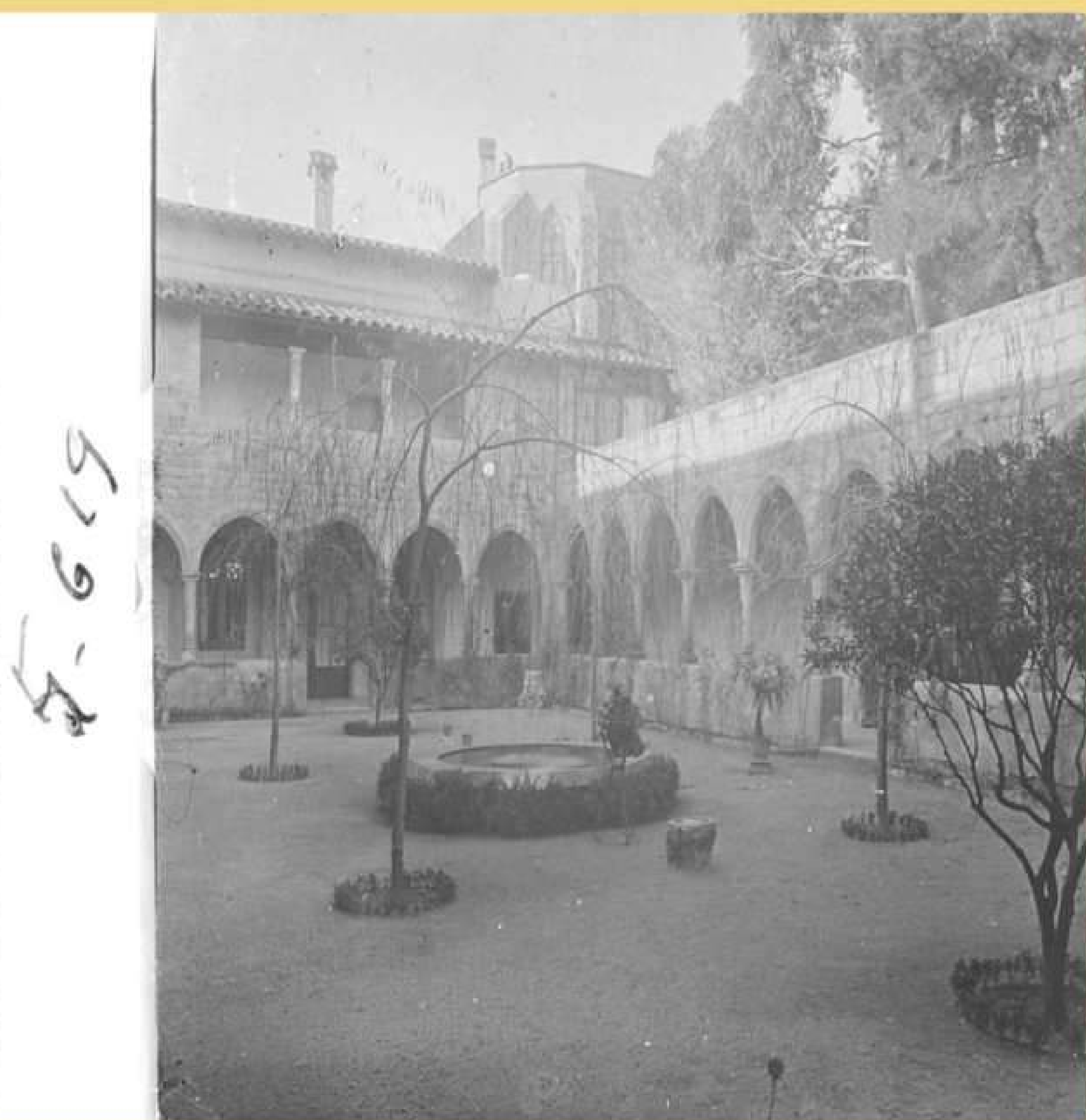
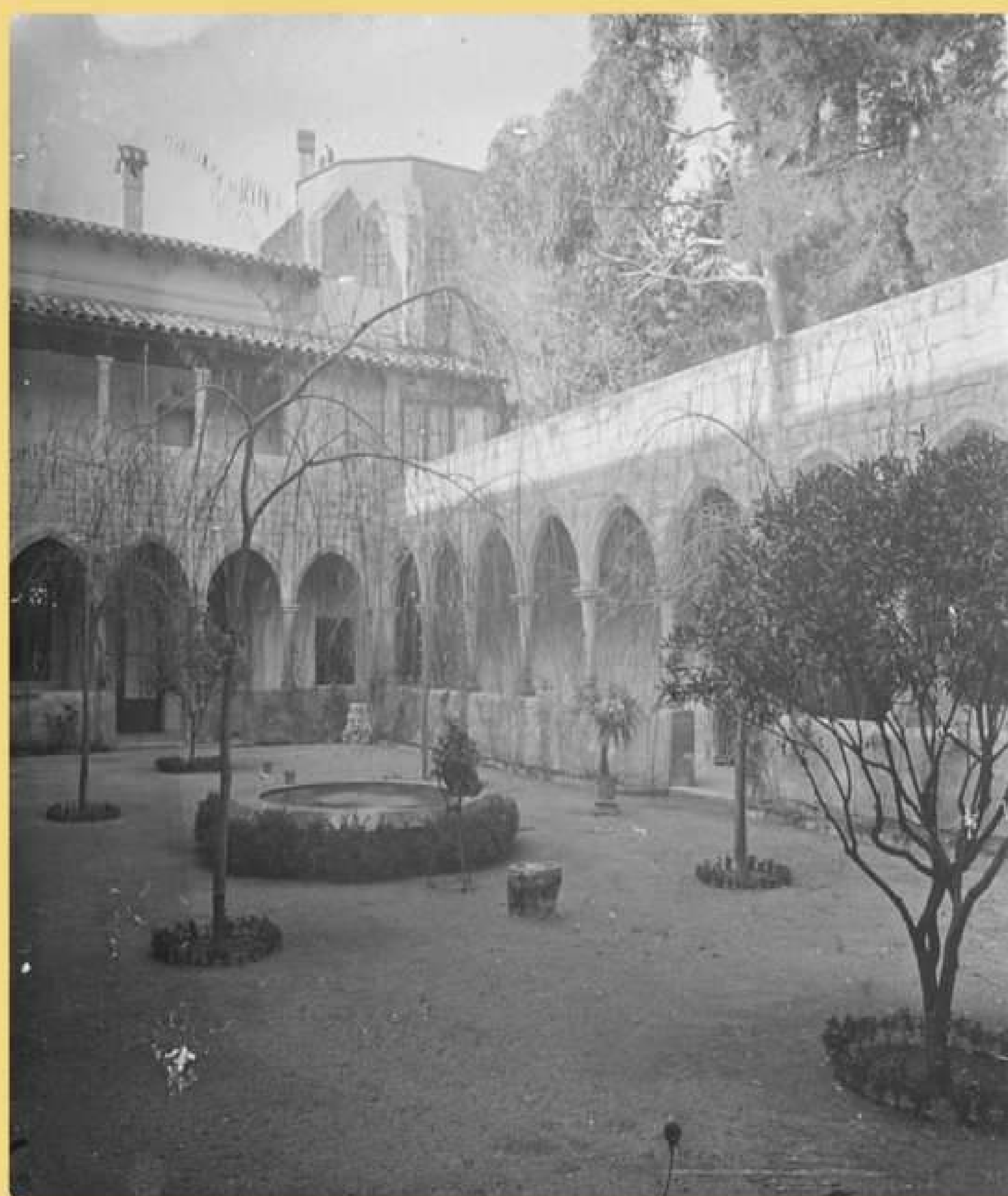

QUÈ FEM AMB ELS MONESTIRS?

La desaparició progressiva de la vida monacal ha anat esgotant les institucions religioses del nostre país, així com el patrimoni arquitectònic, part de la nostra identitat cultural tradicional. La pèrdua de l'ús original en aquests llocs representa una crisi sense precedents en la gestió del patrimoni.

Què fem amb una arquitectura ara inert, desposseïda del seu pragmatisme i funcionalitat religiosa? Com podem preservar-ho sense deixar de ser un indicador de la seva història?

Aquí és on sorgeix la pregunta: en quina clau hem de rearticular aquests espais perquè continuïn representant part del nostre llegat alhora que donen resposta a una funcionalitat nova?

Claustre del monestir de Pedralbes.

© Biblioteca de Catalunya, fons fotogràfic Salvany.

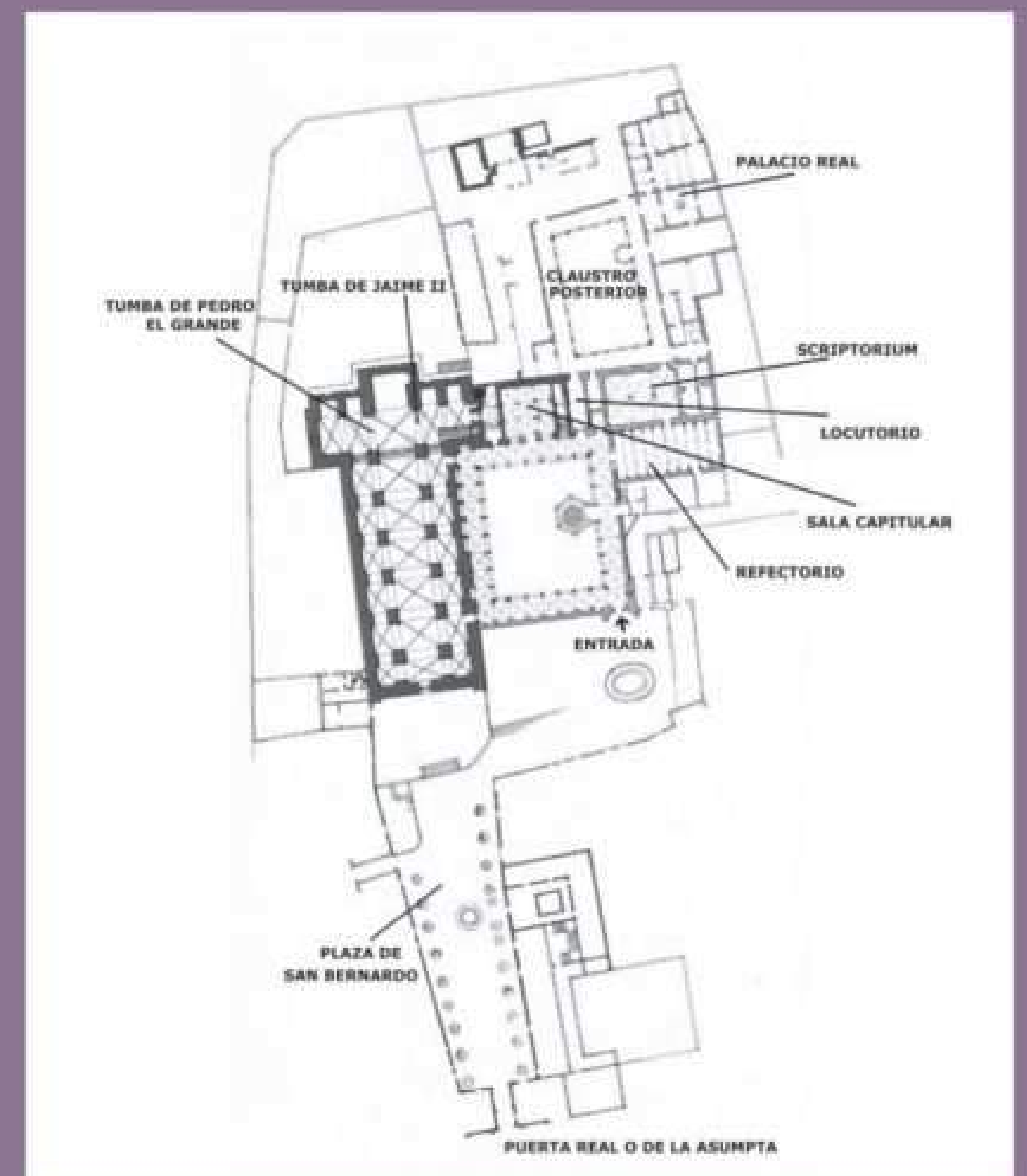
HISTÒRIA I USOS DEL MONESTIR

Els monestirs durant l'edat mitjana i moderna van constituir una xarxa que va contribuir a l'ordenació del territori i la construcció de l'imaginari col·lectiu cristià.

Els monestirs eren entesos com a espais que formaven una comunitat, destinats únicament a complir un objectiu més alt: ajudar els monjos a assolir el seu desig de viure el Cristianisme en la seva simplicitat i perfecció. Hi havia l'afany de l'oració per lloar a Déu, el treball i també la conservació de la cultura del passat.

No només eren institucions religioses i centres d'espiritualitat sinó que assumien responsabilitats en l'organització i control del territori, poder polític i econòmic, articulació social, educació, treball intel·lectual i producció librària sent avui dia els testimonis històrics de l'època. En els segles XIV i XV alguns monestirs abastaven i treballaven gran part del territori demostrant ser una entitat molt més complexa.

En l'actualitat, però atesa la secularització de la població, el monacat ha deixat de tenir una empremta dominant en la nostra societat.

Planta del Monestir de Santes Creus
© J. Diez Arnal

Reconstrucció de l'artista dels edificis del plànol de San Gall, J. Rudolf Rahn, 1876

PERSPECTIVES DE FUTUR

MONESTIRS NO HABITATS I EXEMPLES A ALTRES PAÏSOS

Abadia de Eberbach, Alemanya:

El monestir de Eberbach és una antiga abadia cistercenca del 1136 a l'estat de Hesse. Monges cistercencs provinents de Clairvaux es van instal·lar al monestir i es va convertir ràpidament un dels monestirs més grans i importants d'Alemanya, arribant a tenir 150 monges i 600 germans laics. L'abadia de Eberbach seguia la regles de la reforma cistercenca, una d'elles era viure del producte generat amb les seves pròpies mans. Així doncs, el monestir cistercenc es va convertir en una important producció de vins; cap al 1500, el monestir posseïa més de 175 hectàrees de vinyes, i els monges venien més de la meitat de la producció. Des del 1946, l'administració de l'Abadia de Eberbach va passar a mans de l'estat de Hesse.

Avui en dia és un popular celler de vins. Entre les seves dependències, trobem un hotel, una vinoteca i un museu. L'edifici és d'ús cultural i gastronòmic. La tradició vitivinícola es conserva en col·laboració amb un dels majors cellers d'Alemanya, Weingut Kloster Eberbach. Cada any se celebra aquí la subhasta organitzada per VDP Rheingau en la que subhasten vins de la hisenda vinícola estatal i de nobles finques veïnes amb finalitats benèfiques.

Dormitori de l'Abadia de Eberbach, Alemanya. © 2014, DXR

Kloster Bebenhausen, Alemanya:

El monestir de Bebenhausen és una antiga abadia cistercenca fundada entre 1180 i 1183, situada mig del bosc de Schönbuch, a l'estat federat de Baden-Württemberg, Alemanya. Al llarg de l'edat mitjana, l'abadia es va consolidar com un dels centres monàstics més rics i influents de la regió.

Durant la Reforma protestant, el monestir va ser secularitzat i els monjos van ser expulsats. Tanmateix, els edificis es van conservar i es van adaptar a nous usos civils. Als segles XVIII i XIX, els governants de Württemberg van convertir part del monestir en un pavelló de caça. A partir del segle XIX, Bebenhausen va tornar a adquirir rellevància com a residència d'estiu dels reis de Württemberg. El rei Guillem II i la reina Carlota van viure-hi després de l'abolició de la monarquia el 1918.

Actualment, Kloster Bebenhausen és un monument protegit i museu visitable, on es poden recórrer tant les estances monàstiques medievals com les luxoses sales reials. Ofereix visites guiades, exposicions sobre la vida monàstica i activitats escolars, concerts, mercats i conferències.

MANTENIMENT DEL PATRIMONI I EL SEU LLEGAT HISTÒRIC

Santes Creus esdevé a finals del segle XII un dels monestirs cistercencs més importants de la nostra terra. La seva inauguració va tenir lloc el 4 de desembre de 1150 a Valldaura, però les condicions topogràfiques del terreny van obligar a traslladar el projecte vuit anys després a la seva ubicació actual. El llegat històric de Santes Creus va quedar enderrocat un cop el fenomen de l'exclaustració de 1835 es va fer present.

El monestir va ser afectat greument pel procés de desamortització eclesiàstica impulsat pel ministre Juan Álvarez Mendizábal. Aquesta mesura tenia com a objectiu principal sanejar la propietat pública i debilitar el poder econòmic de l'Església.

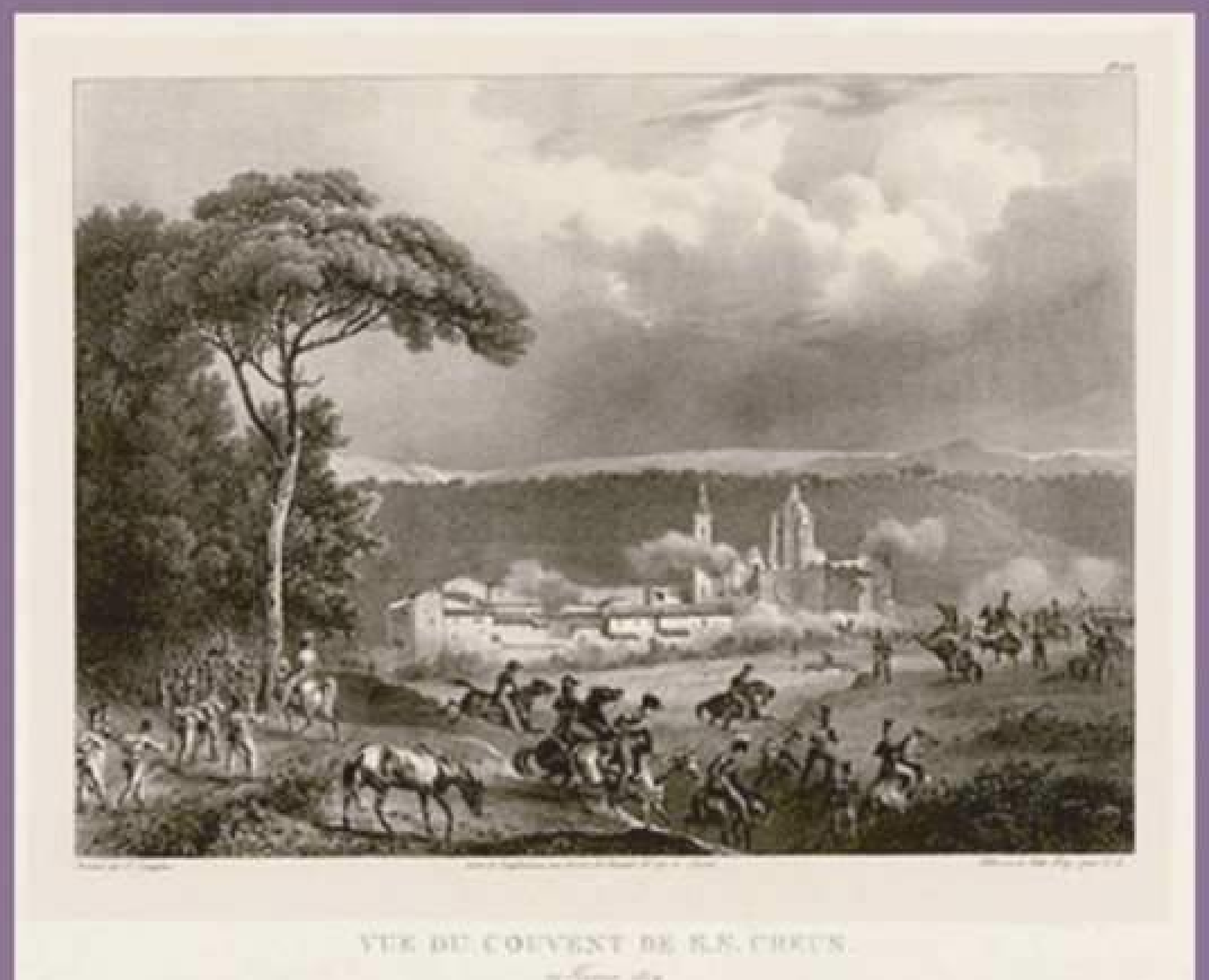
Com a conseqüència, els béns del monestir van ser expropiats i posats a la venda.

Amb aquesta reforma l'espai va passar de ser un centre espiritual a convertir-se en una propietat civil.

Així i tot, gràcies a la tasca de recuperació i conservació del llegat històric del monestir, portada a terme pel monjo Miquel Mestre i Gasset, es va donar a terme la permanència del culte. El culte principalment es va relegar a la parròquia de Santa Llúcia d'aquesta manera es mantingué viu a través de la seva funció com a parròquia del poble.

Gravats del Monestir de Santes Creus, publicat per Alexandre Laborde, *Voyage pittoresque et historique de l'Espagne*, 2 vols., París, imprimerie de Pierre Didot l'Ainé, 1806-1820

PRESERVAR, EXPLICAR I COMPARTIR

EL MUSEU QUE FALTA

El patrimoni no és només allò que es conserva, sinó allò que s'explica, és per això que la construcció del museu és una necessitat imperant per Santes Creus. La institució és una urgència per explicar la història del monestir, i seria un espai per donar veu a les absències i per reconstruir les històries trencades. Tot i que hi ha un interès expositiu al monument, mai s'ha arribat a materialitzar en forma de museu.

El monument mereix tenir un espai per acollir el seu propi relat, per fer visibles els fragments dispersos del seu llegat, i per oferir als visitants una experiència completa; a través de les peces més significatives es podria crear una narrativa sobre la vida monàstica, ja sigui amb hàbits, restes de ceràmica, manuscrits, escultures de culte, rajoles vidriades o altres elements del corpus diari.

No podem continuar observant la disgregació de la història i el llegat del monestir. Davant de la mancança d'espais expositius no fem altra cosa que desconsiderar el patrimoni material i immaterial d'aquests espais.

La col·lecció permanent és un element insubstituïble per poder completar el monestir i la seva història. És un acte de responsabilitat amb la memòria col·lectiva, una eina per educar, emocionar i és un gest d'amor cap a allò que som i d'on venim. D'aquesta manera, presentant les obres a través d'una exposició raonada s'oferiria al públic un coneixement més ampli i encertat del monaquisme a la Catalunya del s. XII fins al s. XIX.

Reserva de Santes Creus

EL CELLER DE SANTES CREUS

Convocatòria d'un concurs d'arquitectes per dissenyar un espai que se situaria a la ubicació on s'hauria de trobar el celler original del monestir (a la plaça del joc de la pilota), que no es conserva perquè no es va construir mai o bé perquè va desaparèixer en un moment determinat i després no es va refer.

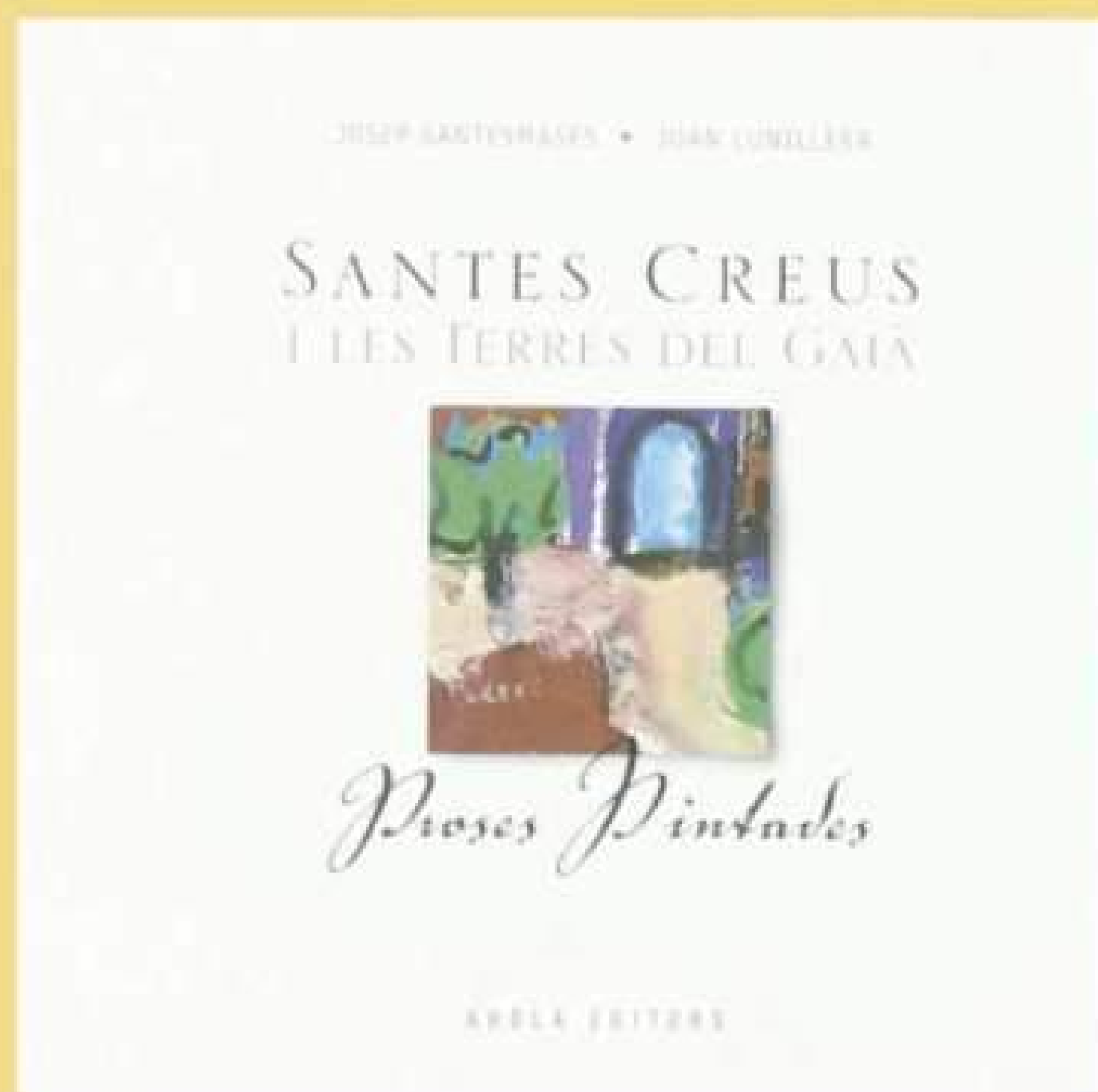
La creació d'aquest espai s'utilitzaria per a programar experiències de tast de vins de la DO Tarragona, on es col·laboraria amb cellers propers i cooperatives vinícoles locals, amb la possibilitat també de maridar els tasts amb productes de km 0.

Aquest edifici també serviria com a botiga, on es podrien comprar els vins que s'han tastat, per tal que els productors locals poguessin donar a conèixer els seus productes als visitants. A més a més, es podrien adquirir productes alimentaris de proximitat i elements relacionats amb el monestir.

Reproducció fictícia originada amb Intel·ligència Artificial

RESIDÈNCIES ARTÍSTIQUES

Portada del llibre Santes Creus i les Terres del Gaià amb textos de Josep Santesmasas i il·lustracions de Joan Cunillera

Convocatòria dirigida a artistes d'arts plàstiques, literatura i novel·la gràfica a títol individual o col·lectiu que tinguin un projecte que podria desenvolupar-se als espais condicionats dins del complex monàstic de Santes Creus.

La intenció d'aquesta residència seria oferir un espai adaptat per **estimular la inspiració artística** així com dinamitzar l'espai de Santes Creus, i poder realitzar **jornades al final de les residències per a poder mostrar les feines que s'han fet**. Els guanyadors de les residències tindrien accés a un habitatge a Aiguamúrcia per albergar-s'hi mentre fessin la residència.

ACTIVITATS PER A LA MEDITACIÓ

Sessions de musicoteràpia

Proposem un projecte de meditació que es realitzarà a un dels dormitoris de Santes Creus. És un projecte de teràpia comunitària on s'ofereix un entorn segur i acollidor on persones que han patit discriminació o violència de gènere, puguin trobar una via de reconeixement, expressió i reparació emocional. Brindem sessions guiades per professionals, seguint el camí de les meditacions sonores de la compositora Pauline Oliveros. D'aquesta manera, el patrimoni i el silenci del monestir es connecten per millorar la situació del col·lectiu.

Les sessions de freqüència setmanal, tindrien una durada total aproximada de 2 hores, en funció del ritme i les necessitats del grup. La metodologia serà dissenyada per l'instructor, en funció de les necessitats específiques del grup. Les activitats podrien variar entre:

- La improvisació vocal i instrumental, exercicis de relaxació i de connexió corporal i classes de ioga o taitxí. Mitjançant el concepte deep listening i el programa sonor Sonic Mediation que presenta Pauline Oliveros

El projecte estaria subvencionat per institucions públiques i entitats socials, i es promocionaria en espais com CAP, hospitals i centres socials, facilitant la inscripció gratuïta a persones en situació de vulnerabilitat o discapacitat interessades a participar-hi.

TALLERS ARTÍSTICS

En el conjunt monàstic de les Santes Creus es proposa la realització de tallers artístics. Els tallers estaran dirigits a famílies amb infants, artistes o “manetes”, i buscaran oferir una experiència lúdica i educativa, centrada en la relació entre l'art, l'arquitectura i la tradició local. L'espai escollit és al claustre de l'antic convent, un espai emblemàtic que convida a la creació, la reflexió i la participació col·lectiva. L'espai proporciona espai al aire lliure, on es pot admirar l'arquitectura i el jardí

Els participants podran prendre part en diverses activitats com la pintura de petites vidrieres inspirades en motius del gòtic i del modernisme, estils arquitectònics que es poden trobar al mateix entorn del claustre, o tallers de ceràmica on els assistents podran modelar petites representacions d'arcs, columnes i altres formes arquitectòniques simbòliques del claustre . Les activitats proposades seran relacionades amb l'àmbit estilístic i tradició tant artística com agrícola de Santes Creus.

Aquests tallers no només incentivaran la participació activa del públic, sinó que també contribuiran a generar vincles emocionals amb l'entorn patrimonial, tot posant en relleu la importància de preservar-lo i reinterpretar-lo des de la mirada contemporània.

CONCLUSIONS

No ens podem conformar amb la transformació sistemàtica de l'herència arquitectònica en complexos turístics, no és cap mena de solució. Aquesta sèrie de propostes pretenen reconfigurar algunes parts del monestir des d'una perspectiva patrimonial; destacant les possibilitats com a espai construït integrat en la societat del seu entorn.

Claustre del monestir de Santes Creus.
© Josep Salvany i Blanch (1911)

QUÈ FEM AMB ELS MONESTIRS?

Arquitectura Medieval: Imatge i
Funció

Eduardo Carrero Santamaría

Universitat Autònoma de
Barcelona

Grau en Història de l'Art

Pau Argemí
Victor Avellaneda
Maria Bedson
Jordi Boixadera
Victor Cuadrado
Eduard Fernández
Núria Fernández
Lluís Fígols
Sandro Garcia
Nerea Garcia
Ferran Gómez
Rebeca Hernández
Laia Llorens
Lidia Lozano
Joana López
Martina Márquez
Jana Mata
Gemma Moya
Laura Penalva
Anna Roma
Andrei Rodríguez
Julia Sánchez
Marta Tortajada
Òria Valls